

บทวิจารณ์หนังสือ Book Review

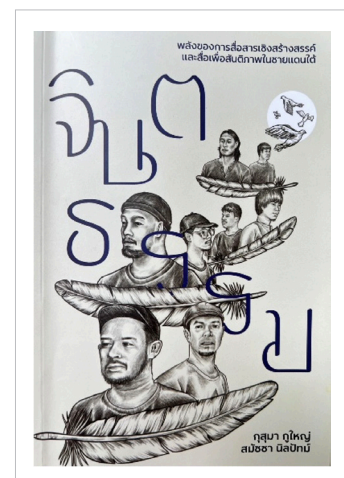
พิมพ์ชญา ฟักเปี่ยม
Pimchaya Fakpiem

คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
Faculty of Management Sciences,
Dhonburi Rajabhat University

Corresponding author E-mail: pimchayayokfakpiem@gmail.com

“ จินตรธรรม
: พลังของการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์และสื่อเพื่อสันติภาพในชายแดนใต้ ”

ผู้เขียน: กุสุมา ภูใหญ่ และ สมัชชา นิลปัทม์
ปีที่พิมพ์: พิมพ์ครั้งแรก (กรกฎาคม 2568)
จำนวนหน้า: 185 หน้า
จัดพิมพ์โดย: โครงการจัดพิมพ์ดีปบุ๊กส์ (deepbooks)
ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี จ.ปัตตานี

ARTICLE INFO

Received: January 29, 2026 Revised: June 03, 2026
Accepted: June 23, 2026 Published: June 30, 2026

■ บทนำ

เมื่อได้หยิบหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาครั้งแรกก็เกิดคำถามผุดขึ้นในใจ สงสัยกับความหมายของชื่อหนังสือ จินตรธรรมแปลว่าอะไร ผู้อ่านคะเนเอาว่า คงหมายความว่า จินตนาการกับธรรมะ นำมาผสมกัน ผู้เขียนเล่มนี้ได้ค่อย ๆ คลายปมไปที่ละส่วนราวการปลี่ยนเสื้อผ้าอาภรณ์ทีละชิ้น จนทำให้ผู้อ่านเกิดความอยากรู้อยากเห็นไปเรื่อย ๆ และขมวดปมจบได้อย่างลงตัว โดยหนังสือเล่มนี้มีพระเอกก็คือ แนวคิดของจอห์น พอล เลเดอร์ค ในการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งของปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สะสมมานานและใช้การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ มาแก้ไขปัญหาเหล่านี้ (เลเดอร์ค, 2555)

เมื่อผู้อ่านได้เริ่มเปิดอ่านหน้าแรกของคำนำในหนังสือเล่มนี้ก็จะเริ่มจะพอเข้าใจความหมายของคำว่า จินตรธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดของ จอห์น พอล เลเดอร์ค หรือที่เรียกว่า Moral Imagination ซึ่งผู้เขียนหนังสือเล่มนี้คือ กุสุมา ภูใหญ่ และ สมัชชา นิลปัทม์ ซึ่งได้แรงบันดาลใจในการหาคำตอบการวิจัยและมุมมองใหม่ ๆ ในการศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างสันติภาพเพื่อการหลุดพ้นจากวงเวียนแห่งความรุนแรงที่เกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลก โดยหนังสือเล่มนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์เพื่อการสร้างความรู้ความเข้าใจในสังคมพหุวัฒนธรรมและสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) (กุสุมา ภูใหญ่ และคณะ, 2563)

เริ่มแรกของหนังสือเล่มนี้ เกริ่นนำด้วยประหนึ่งคำปรารภของ ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี แห่งสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยอาจารย์ได้ให้ความหมายและแนวคิดเรื่องสันติภาพตามแนวคิดของจอห์น พอล เลเดอร์ค ในมุมมองกว้าง ๆ ของคำว่า สันติภาพได้อย่างชัดเจนว่า สันติภาพแบบเก่ามองแค่การหยุดยิง มองแค่การเจรจา มองแค่การทำข้อตกลงสันติภาพ แต่สันติภาพแบบใหม่มองที่ความยั่งยืน (เลเดอร์ค, 2555) และมองว่าฝ่ายที่เป็นศัตรูกันไม่เพียงแค่วางอาวุธ แต่ต้องมีการประนีประนอมสมานฉันท์ที่ยั่งยืน เลเดอร์ค บอกว่าเราต้องฝึกการมองปัญหากว้างขึ้นอย่างเป็นระบบและมองเห็นปัญหาเป็นระบบย่อย ๆ ที่รองรับเป็นชั้น ๆ และมีความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกัน การรื้อฟื้นและสร้างความสัมพันธ์ขึ้นมาใหม่ ดังนั้น การประนีประนอมสมานฉันท์คือองค์ประกอบที่สำคัญของการสร้างสันติภาพ

บทนำของหนังสือได้ชี้ให้เห็นว่าการจัดการความขัดแย้งไม่ควรมุ่งเน้นเฉพาะการลดความรุนแรงเชิงกายภาพเท่านั้น แต่ต้องสร้างพื้นที่ให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการสื่อสารและการสร้างสันติภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bloh (2010) ที่เสนอว่าการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการสร้างสันติภาพควรมุ่งเน้นการสร้างควมไว้วางใจ การมีส่วนร่วม และการสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย

ศรีสมภพ นำกรอบการมองของเลเดอร์คเข้ามาจับกับความขัดแย้งของจังหวัดชายแดนภาคใต้ นำพาไปสู่กรอบใหญ่ของการสร้างสันติภาพเชิงโครงสร้างได้ โดยพิจารณาในแง่การมองประเด็นแบบองค์รวมและการมองไปที่ประเด็นเฉพาะหน้าแต่เชื่อมโยงและการผสมผสานกันแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบ ทั้งการสร้างสมานฉันท์เป็นพื้นที่ ที่วางอยู่บนความจริงกับความเมตตา ความยุติธรรมและสันติภาพมาบรรจบกัน และย้ำว่าสมานฉันท์ คือ การสร้างพื้นที่ทางสังคม ทั้งนี้ ความจริงและยกโทษให้อภัยได้รับการตรวจสอบยืนยันและทำงานร่วมกัน ไม่ใช่การถูกบีบบังคับให้เผชิญหน้ากันโดยมีฝ่ายใดชนะข้างเดียว แยกส่วนออกจากกัน

■ เนื้อหา

โครงสร้างของหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วย เนื้อหาทั้งหมด 4 ส่วน เริ่มต้นบทนำด้วย ความหมายของจินตธรรมและการแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง ส่วนที่ 2 จินตนาการของคนรุ่นใหม่สู่การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ส่วนที่ 3 บทบาทการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์และศักยภาพของประชาชนในการหนุนเสริมและสร้างสันติภาพ ส่วนที่ 4 คือ บทสรุปและอภิปราย

บทนำเปิดด้วยการกล่าวถึงปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดระยะเวลา 20 ปี งานวิจัยและข้อเสนอทางวิชาการให้ความสนใจด้านที่มาของปัญหาหรือการแสวงหาแนวทางลดความรุนแรงในเชิงกายภาพเป็นสำคัญ โดยผู้เขียนใช้ฐานข้อมูลจากศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, 2567) และชี้แนะแนวทางการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งของ โยฮัล กัลตุง (Galtung, 1990) ด้วยการให้ประชาชนชนหลากหลายความคิดความเชื่อ วัฒนธรรมเข้ามาทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่ายและสร้างพลังการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ เลเดอร์คยังชี้แนะว่าควรเปิดพื้นที่สาธารณะให้เป็นพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนความคิดและเหตุผล เปลี่ยนจากความขัดแย้งโกรธเกลียดให้หาแนวทางสันติวิธี (เลเดอร์ค, 2555)

หนังสือเล่มนี้ชวนพิจารณาหาแนวทางในการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งเพื่อหลุดพ้นจากความรุนแรงผ่านแนวคิด “จินตธรรม” (Moral Imagination) โดยการใช้จินตนาการและการสื่อสารของมนุษย์ที่สร้างสรรค์นั่นเอง โดยมองว่า การสื่อสารถือเป็นกลไกหนึ่งที่ดีก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกและนำมาเป็นแนวทางในการศึกษา (กุสุมา ภูใหญ่ และคณะ, 2563)

ทั้งนี้ก็พิจารณาด้วยว่าการสื่อสารมีบทบาทอย่างมากในการสร้างสันติภาพทั้งแบบออฟไลน์ (offline) และออนไลน์ (online) ทำให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพจนเกิดพลังในการเปลี่ยนแปลง ขณะที่สื่อออนไลน์เข้าถึงทุกฝ่ายได้โดยตรงและเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ยืดหยุ่นและมีเนื้อหาแตกต่างจากสื่อกระแสหลักซึ่งสอดคล้องกับ Hoffmann (2013) ที่อธิบายว่าการสื่อสารเพื่อสันติภาพเป็นกระบวนการสร้างความเข้าใจร่วม การเปิดพื้นที่สนทนา และการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน สื่อสังคมออนไลน์ก่อให้เกิดการเปลี่ยนรูปพื้นที่สาธารณะในแบบใหม่และเกิดพลังทางการเมืองและการขับเคลื่อนสังคม ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ จูตินบ โกลนนิ (2554) ที่มองว่าสื่อใหม่ได้เปิดพื้นที่ทางการเมืองและการแสดงออกของประชาชนในประเด็นที่เคยถูกจำกัดการพูดถึงในสังคมชายแดนใต้ ยกตัวอย่าง เช่น อียิปต์ ตูนิเซีย ซีเรีย ลิเบีย จนเกิดการต่อต้านผู้นำประเทศ ดังนั้นสื่อจึงมีบทบาทอย่างมากในการสร้างสันติภาพ

จิตธรรมของเลเดอร์กล่าวว่าถึงความสามารถในการจินตนาการถึงตัวเองในเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีฝ่ายตรงข้ามร่วมอยู่ด้วย ความสามารถในการยอมรับความซับซ้อนและหาทางออกที่ไม่ได้ยึดติดอยู่เพียงคู่ขัดแย้งสองขั้ว การมีความเชื่อและแสวงหาแนวทางการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ รวมไปถึงการยอมรับความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นหากต้องเผชิญกับสิ่งที่ไม่รู้ในอาณาบริเวณของความรุนแรง (เลเดอร์, 2555)

ส่วนที่ 2 เริ่มด้วยการใช้จินตนาการของคนรุ่นใหม่สู่การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์เมื่อนำไปสู่การแปรเปลี่ยนความขัดแย้งด้วยการสื่อสารผ่านศิลปะ ตัวอย่างการสื่อสารออนไลน์ของคนรุ่นใหม่ใช้การนำเสนอตัวตนและภาพชุมชนของตนเองให้สังคมได้รับรู้และเข้าใจผ่านอาหารท้องถิ่น ภาษาพูด และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นบทบาทของศิลปะและการสื่อสารสร้างสรรค์ในการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมและการเรียนรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของของ รุชณี ชูสารอ และชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์ (2562) ที่พบว่าศิลปะเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมสันติภาพและการอยู่ร่วมกันของเยาวชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้เขียนได้มีการยกตัวอย่างกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้ทำหน้าที่สร้างสรรค์เนื้อหาความหลากหลายทางวัฒนธรรม ได้แก่ กลุ่ม Run Away From Conflict กลุ่ม The Foodtalk กลุ่ม Different Viewpoint เรื่องต่างมุม และผู้ปฏิบัติงานด้านการสื่อสาร ได้แก่ ดารานาย (Muslimited) กลุ่มนักออกแบบ Subper นักสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ IDIO และ Baewalk เป็นต้น โดยกลุ่มนักสื่อสารดารานายใช้รูปแบบของการสื่อสาร ได้แก่ หนังสือ ละครซีรีส์ซึ่งมีกลวิธีนำเสนอแบบการสื่อสารระดมผสมผสานกับความบันเทิงผ่านช่องทาง YouTube และ Facebook และสื่อดิจิทัลเป็นช่องทางหลัก ซึ่งสะท้อนลักษณะของการเคลื่อนไหวทางสังคมในยุคสื่อผสมผสาน (Hybrid Media Activism) ที่ผู้คนสามารถสร้างอัตลักษณ์ สร้างเครือข่าย และขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะผ่านระบบนิเวศสื่อดิจิทัลได้ (Treré, 2019) ประเด็นที่นำเสนอมักเป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวันและมุมมองเยาวชนต่อประเด็นทางสังคมที่หลากหลาย ได้แก่ เรื่องราวของวัยรุ่น โรคระบาด การท่องเที่ยว การกินอาหาร กีฬาสนทนา การรับมือภัยพิบัติ ศาสนกิจที่พึงกระทำ

ขณะที่กิจกรรมของกลุ่ม The Looker ในฐานะหัวหอกนักกิจกรรมสร้างสรรค์ กลุ่มนักสร้างสรรค์สังคมมีสมาชิกทั้งหมด 14 คน ทำงานด้านขับเคลื่อนประเด็นเรื่องเด็กและเปิดพื้นที่สร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมสาธารณะแสดงให้เห็นว่าการสร้างพื้นที่สาธารณะผ่านกิจกรรมศิลปะ นิทรรศการ และสื่อออนไลน์ สามารถลดอคติและสร้างความเข้าใจระหว่างผู้คนที่มีความแตกต่างกันได้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสื่อสารเพื่อสันติภาพ (Hoffmann, 2013) คนรุ่นใหม่กลุ่มนี้เปิดพื้นที่ให้คนในชุมชนมีพื้นที่ในการสร้างสัมพันธ์กัน ให้มีการสื่อสารมากขึ้นสร้างบรรยากาศให้ดีขึ้น ผ่านสื่อกิจกรรม การจัดนิทรรศการ เครือข่ายศิลปิน ผ่าน Facebook และ YouTube เป็นช่องทางหลัก ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัญหาของความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ความขัดแย้งทางอัตลักษณ์ทั้งด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ และความเป็นพลเมือง กลุ่มคนรุ่นใหม่เห็นตรงกันว่า ก่อนที่จะมีสันติภาพ ต้องมีเสรีภาพในการแสดงออกก่อน เพราะสันติภาพคือเสรีภาพและความยุติธรรม

ในส่วนที่ 2 ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างผลงานกิจกรรม ชิงงานศิลปะของแต่ละกลุ่มพร้อมภาพประกอบอย่างละเอียดหน้าเพจ Facebook ของ Subper Graphic ผลงานการออกแบบโลโก้ ซึ่งกลุ่มคนรุ่นใหม่ใช้ช่องทางการสื่อสารงานสร้างสรรค์ชายแดนใต้ผ่าน Facebook Fanpage และ YouTube เป็นช่องทางหลัก ถ้อยคำที่ใช้ในการสื่อสารมีรูปแบบความเป็นกันเอง เข้าใจง่าย ตรงประเด็น ส่วนการสื่อสารแบบออฟไลน์ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบการจัดนิทรรศการ การอบรมเยาวชน หรือ Workshop การให้ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแก่ชุมชน ในการสร้างคนในชุมชนให้เป็นนักสื่อสารที่สามารถเล่าเรื่องของชุมชนตนเองในแบบฉบับของตัวเอง เพราะความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รากเหง้าคือความขัดแย้งทางอัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรม ศรัทธาความเชื่อ และความเป็นพลเมือง ซึ่งกลุ่มคนรุ่นใหม่มองตนเองว่าเป็นสมาชิกในสังคมไทยด้วยและต้องการเปิดพื้นที่ใหม่ของการสื่อสาร การแสดงออก ส่งเสริมแนวคิดการสร้างสันติภาพและการอยู่ร่วมกัน ศิลปะเป็นตัวช่วยที่ทำให้เรื่องนามธรรมและอารมณ์ความรู้สึกเป็นเรื่องที่เข้าถึงคนทั่วไปและสัมผัสได้

ดังนั้น ข้อค้นพบจากข้อมูลในการสัมภาษณ์ของกลุ่มนักกิจกรรมสร้างสรรค์พบว่า การเปิดพื้นที่ในการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมเพื่อให้คนในชุมชนมีพื้นที่ในการสร้างสัมพันธ์มากขึ้น ได้มาพูดคุยและเปลี่ยนบรรยากาศให้เป็นไปในทิศทางบวกมากขึ้นเพื่อแก้ไขความรู้สึกหวาดระแวง อกติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดศิลปะเพื่อสันติภาพที่มุ่งสร้างการเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ (รุชณี ชูสารอ และ ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์, 2562) The Looker มองว่าความขัดแย้งแก้ไขด้วยการพูดคุยบนพื้นฐานของการมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิ่งที่เครือข่ายคนรุ่นใหม่มีต่อมุมมองสันติภาพคือการมองเห็นการเคลื่อนไหว กิจกรรมเชิงบวก การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ผ่านงานศิลปะ ใช้ผลงานศิลปะเป็นสื่อกลางในการสร้างสันติภาพ (กุสุมา ภูใหญ่ และคณะ, 2563)

ในด้านบทบาทของสื่อมวลชนต่อกระบวนการสันติภาพ ผู้เขียนได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญของพื้นที่สื่อทางเลือกที่เปิดโอกาสให้ผู้คนในพื้นที่ได้ถ่ายทอดมุมมองของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิชญาวาณิชญ์ (2552) ที่พบว่า สื่อเพื่อสันติภาพมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอข้อมูลอย่างรอบด้าน ลดอคติ และส่งเสริมความเข้าใจระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน

ส่วนที่ 3 บทบาทการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์และศักยภาพของประชาชนในการหนุนเสริมและสร้างสันติภาพ ผู้เขียนพยายามสนทนากับกลุ่มผู้สนใจงานสร้างสรรค์จำนวน 14 คน เช่น นักวิชาการด้านศิลปะ จิตรกร นักออกแบบ นักแสดง นักดนตรี นักกิจกรรมทางสังคม ผู้ผลิตภาพยนตร์อิสระ นักศึกษาและผู้สนใจ โดยให้วาดภาพและต่อเติมภาพพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สะท้อนการเคารพในความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรมสามศาสนา พื้นที่แห่งนี้ยังคงความหวาดกลัวและความตายหลงเหลืออยู่

ผู้เขียนได้ยกตัวอย่าง การขยายพื้นที่งานศิลปะจากผืนผ้าใบสู่แฟชั่น ศิลปะบนเสื้อ T-shirt การแสดงออกทางอารมณ์อย่างอิสระ มีภาพผลงานศิลปะบนเสื้อแบรนด์ goodbuys.playground หรือเรื่องราวความ Cool) ของคนในด้วยสายตาคนในและคนนอก ผ่านเฟซบุ๊กเพจชื่อ Beawalk เผยแพร่เรื่องราวจังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านงานศิลปะวิดีโอ ภาพถ่าย และงานออกแบบป้ายร้านค้า โครงการประกวดสื่อสรุปได้ว่า สิ่งที่ทำหายของนักสร้างสรรค์งานศิลปะก็คือประเด็นเรื่องเสรีภาพในการแสดงออกยังคงเป็นปัญหาสำคัญ แต่ไม่ว่าจะแสดงออกในรูปแบบใด จำเป็นต้องยึดกุมหลักคุณค่าความเป็นมนุษย์ คุณค่าความเท่าเทียมเอาไว้

ส่วนที่ 4 คือ บทสรุปและอภิปราย ผู้เขียนสรุปเรื่องรูปแบบของสื่อสันติภาพและการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ในสังคมพหุวัฒนธรรม ด้านรูปแบบการนำเสนอ เรื่องภาษา และสไตล์การนำเสนอสารด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน ทุกกลุ่มนักสื่อสารให้ความสัมพันธ์ที่การสร้างปฏิสัมพันธ์ของผู้คนในระดับบุคคลและชุมชนตามแนวคิด

ของ จอห์น พอล เลเดอรัค ใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรมด้านภาษา สไตล์ และความรู้เป็นเครื่องมือในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรมของผู้คนที่แตกต่างกัน

ทุกกลุ่มนักสื่อสารมีมุมมองต่อสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้เชิงบวก สันติภาพคือ เสรีภาพ และได้สร้างชุดความหมายใหม่ของคำว่าสันติภาพที่ต้องสร้างจากคนธรรมดาสามัญซึ่งเป็นส่วนล่าง ไม่ใช่สร้างจากส่วนบน รากเหง้าของความขัดแย้งรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ศรัทธาความเชื่อ การปิดกั้นทางอัตลักษณ์ยังคงมีอยู่ผ่านงานสื่อสารเชิงสร้างสรรค์

อย่างไรก็ดี บทบาทและศักยภาพของประชาชนในการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ บทบาทในการสะท้อนความจริงชีวิตประจำวันที่ผู้คนกำลังเผชิญการยับยั้งทางอัตลักษณ์และการเรียกร้องสังคมให้เปลี่ยนแปลง ผู้เขียนแสดงให้เห็นบทบาทของศิลปิน นักออกแบบ และนักสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ในกรณีของ The Looker ใช้กิจกรรมในพื้นที่การคิดสร้างสรรค์เพื่อเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อถักทอความสัมพันธ์ทางสังคม โดยการใช้พื้นที่ความสัมพันธ์ที่เคยมีในชีวิตประจำวันให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง บทบาทการโอบอุ้มคนชายขอบให้ได้รับการดูแล กลุ่มดารานาฏโณใช้งานสื่อสารหนังสือให้ความรู้ควบคู่บันเทิง ซึ่งเป็นสิ่งท้าทายสังคมในมุขตลกร้ายอันขมขื่น ที่คนท้องถิ่นถูกตีตราจนกลายเป็นแบบฉบับตายตัว การล้อเลียนคนสามจังหวัดชายแดนว่า “พระเปิดมาด้วยรีเปล่า” บทบาทในการสร้างพลังเชิงสร้างสรรค์ทุกกลุ่มนั้น แม้จะมีความแตกต่างเรื่องรูปแบบการสร้างสรรค์ แต่มีจุดร่วมคือ การรักษาอัตลักษณ์ของตนให้เป็นที่ยอมรับในสังคมและเชื่อมโยงกับชุมชนได้หลายระดับ ทำหน้าที่คล้ายใยแมงมุม เชื่อมร้อยความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของคนในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นในอนาคต

ส่วนที่ 5 คือ บทส่งท้ายที่ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นว่า อิทธิพลของสื่อออนไลน์และเทคโนโลยีของการสื่อสารมีผลต่อการเคลื่อนไหวทางสังคม คนรุ่นใหม่มีศักยภาพและรู้จักใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย สื่อสังคมออนไลน์จึงถูกนำมาเป็นเครื่องมือการสร้างจินตนาการร่วมและอัตลักษณ์ร่วม เมื่อองค์ประกอบทั้งเทคโนโลยี การสื่อสารดิจิทัล เนื้อหา และการปฏิบัติทางสังคมมาบรรจบกัน ก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในวงกว้าง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Treré (2019) ที่อธิบายว่าการเคลื่อนไหวทางสังคมร่วมสมัยเกิดขึ้นผ่านการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ออนไลน์และออฟไลน์อย่างแยกไม่ออก

ผู้เขียนได้เน้นย้ำเรื่องการใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์เพื่อเปลี่ยนแปลงผลกระทบความขัดแย้งทั้งในเชิงบวกและเชิงลบเพื่อเน้นให้ผู้คนหันมาพูดคุยกัน สิ่งที่เป็นข้อจำกัดเรื่องการสร้างสรรค์ก็คือ โครงสร้างทางสังคมและโครงสร้างทางอำนาจ ขณะที่ศิลปะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างพื้นที่แห่งการสื่อสารและการสมานฉันท์ดังที่ สุชาติ สวัสดิ์ศรี (2548) ได้เสนอว่า ศิลปะสามารถทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางในการเชื่อมโยงผู้คนและสร้างวัฒนธรรมสันติภาพได้

นอกจากนี้ ประเด็นเรื่องวาทกรรมสื่อและการสื่อสารในกระบวนการสันติภาพยังมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากสื่อมีบทบาทในการสร้างความหมายต่อเหตุการณ์ความขัดแย้งและกำหนดกรอบการรับรู้ของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สมัชชา นิลปัทม์ และ รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช (2556) ที่ชี้ให้เห็นว่า วาทกรรมสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้และได้สรุปเรื่องการสร้างสันติภาพเชิงบวกและเชิงลบถูกเรียกว่า การแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง ตามแนวคิดของ จอห์น พอล เลเดอรัค (เลเดอรัค, 2555) ซึ่งเป็นผู้ที่อธิบายเรื่องการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งด้วยการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ สิ่งทีก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ที่ทุกคนรับรู้และเข้าใจตรงกันได้นั้นก็คือศิลปะนั่นเอง ซึ่งเลเดอรัคใช้เครือข่าย

เปรียบเทียบโยแมงมูมที่เชื่อมร้อยความสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ของผู้คนภายในและภายนอกสังคม ทั้งในเชิงประเด็นผลประโยชน์และความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้สื่อเชิงสร้างสรรค์การเชื่อมร้อยสังคมขยายขอบเขตให้เป็นเหมือนโยแมงมูมได้กว้างขวางมากขึ้นและความแข็งแกร่งของโยแมงมูมจะเกิดขึ้นได้ จุดเชื่อมเหล่านั้นก็ต้องมีความเป็นอิสระด้วย เช่นเดียวกับเสรีภาพในการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์เพื่อสันติภาพที่ได้ค้นพบจากงานวิจัยชิ้นนี้ ก่อให้เกิดความกระจำและคลายปมปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ทุกรูปแบบ

■ บทสรุป

จุดแข็งของหนังสือเล่มนี้คือ ถึงหนังสือเล่มนี้จะเกิดจากงานวิจัยเพียง 1 ชิ้นแต่ก็เป็นแสงสว่างให้มองเห็นความคิด การสื่อสารของคนรุ่นใหม่ที่จะเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตที่มีความคิดต่อมุมมองเสรีภาพอย่างสร้างสรรค์ค่อย ๆ เติบโต เติบโตอยู่ในตัวของคนรุ่นใหม่ได้ประจักษ์เห็นจากช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรม และยังเป็นหลักฐานยืนยันว่า สันติภาพในพื้นที่แห่งนี้ได้ค่อย ๆ งอกงามขึ้นแล้ว

ผู้เขียนได้ใช้ข้อมูลการสนทนากลุ่มกับเครือข่ายของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีต่อมุมมองสันติภาพ ข้อเสนอรูปแบบการสื่อสารและเนื้อหาเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนสรุปเป็นตารางมีชื่อกลุ่มและเนื้อหา รวมทั้งมีภาพประกอบ การนำคำสัมภาษณ์ การนำผลงานเนื้อหาของกลุ่มคนรุ่นใหม่ทางหน้า Facebook และ YouTube มานำเสนอประกอบเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้อย่างชัดเจนและสามารถติดตามต่อไปได้ทางช่องทางออนไลน์ของกลุ่มคนรุ่นใหม่เชิงสร้างสรรค์อีกด้วย

หนังสือเล่มนี้มีแง่มุมวิชาการที่น่าสนใจ คือ หนังสือเล่มนี้มีงานวิจัยทั้งของไทยและงานวิจัยของต่างประเทศที่สนับสนุนแนวคิดในเรื่องสันติภาพ และแง่มุมด้านบทบาทในการสร้างพลังเชิงสร้างสรรค์ (Soft Power) เพราะกลุ่มคนรุ่นใหม่ใช้ศิลปะในการออกแบบให้ผู้รับสารเข้าถึงได้ง่ายและยังสอดแทรกอัตลักษณ์ ศาสนา วัฒนธรรมความเป็นท้องถิ่นให้มีความร่วมสมัยมากขึ้น สามารถสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ได้มากขึ้น การทำงานของกลุ่มคนรุ่นใหม่จึงเป็นการทำงานผ่านพลังอำนาจที่เรียกว่า Soft Power การทำงานของกลุ่มเหล่านี้ไม่ได้ทำงานเพื่อการสร้างสรรค์แต่เพียงอย่างเดียว แต่กำลังทำการพัฒนาชุมชน สังคมให้สอดคล้องประสานเชื่อมร้อยคนในสังคมได้อย่างกลมกลืน

■ ข้อเสนอแนะ

จุดอ่อนจากหนังสือเล่มนี้คือ การมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาเพียงแต่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นฐานของงานวิจัยที่มาต่อยอดสกัดมาเป็นหนังสือ ผู้เขียนอาจจะนำเสนอในแง่มุมบริบทอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วย เช่น กลไกการตรวจสอบโครงสร้างเชิงอำนาจที่ไม่เป็นธรรมในการแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นและเป็นปัญหาอุปสรรคที่ทำให้สื่อสารเชิงสร้างสรรค์ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้

นอกเหนือจากปัญหาความรุนแรงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเทศไทยก็ยังพบเจอกับปัญหาข้อพิพาทเรื่องเขตแดนความขัดแย้งบริเวณชายแดนของประเทศไทยและกัมพูชาที่ไม่เคยจบลงจริง ๆ กองบรรณาธิการ The standard (2568) ระบุว่า นอกเหนือจากปัญหาความรุนแรงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเทศไทยก็ยังพบเจอกับปัญหาข้อพิพาทเรื่องเขตแดนความขัดแย้งบริเวณชายแดนของประเทศไทยและกัมพูชาที่ไม่เคยจบลงจริง ๆ เหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาในปี 2554 และปี 2568 มีสาเหตุจากปัญหาการอ้างสิทธิ์ในพื้นที่ทับซ้อนรอบเขตปราสาทเขาพระวิหาร ซึ่งการแบ่งเขตพื้นที่เหล่านี้ยังคงไม่ชัดเจน แม้จะมีคำพิพากษาจากศาลโลกถึงสองครั้งแล้วก็ตาม ความคลุมเครือของคำตัดสินทั้งในปี 2505 และการตีความเพิ่มเติม

ในปี 2556 ทำให้พื้นที่โดยรอบปราสาท ยังคงเป็นประเด็นข้อพิพาทที่ทั้งสองฝ่ายต่างตีความว่าเป็นของตน และกลายเป็นจุดเริ่มต้นของความตึงเครียดทางทหารมาอย่างต่อเนื่อง

ในตอนท้ายของบทความผู้เขียนได้เชื่อมโยงข้อค้นพบจากหนังสือกับสถานการณ์ความขัดแย้งร่วมสมัย ทั้งกรณีข้อพิพาทชายแดนไทย-กัมพูชา และสถานการณ์ความขัดแย้งในหลายภูมิภาคของโลก โดยชี้ให้เห็นว่า แนวทางการใช้กำลังทางทหารเพียงอย่างเดียวไม่อาจนำไปสู่สันติภาพที่ยั่งยืนได้ สอดคล้องกับการวิเคราะห์ สถานการณ์ความขัดแย้งโลกในปี 2025 ของ ตติกานต์ เดชขพงศ์ (2568) ที่ชี้ว่าความขัดแย้งจำนวนมากยังคง ยืดเยื้อเนื่องจากคู่ขัดแย้งไม่สามารถสร้างพื้นที่สำหรับการเจรจาและการยอมรับซึ่งกันและกันได้ ในท้ายที่สุด แม้การปะทะทางทหารจะยังคงเหมือนเดิมในทั้งสองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่บทเรียนสำคัญที่ปรากฏชัดคือ การที่ปัญหาข้อพิพาทระหว่างดินแดนไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยการใช้อาวุธและความรุนแรงได้อย่างยั่งยืน ถ้าทั้งสอง ประเทศยอมแปรเปลี่ยนความขัดแย้งด้วยการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์เป็นหนทางนำไปสู่การจัดการความขัดแย้งได้ อย่างแท้จริงโดยไม่ต้องแลกด้วยชีวิตของประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ

ปัญหาความขัดแย้งนั้นเกิดอยู่ทั่วโลกและยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ ตติกานต์ เดชขพงศ์ (2568) ระบุว่าปัญหาความขัดแย้งนั้นเกิดอยู่ทั่วโลกและยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ องค์การ ระหว่างประเทศด้านการเฝ้าระวังวิกฤติการณ์โลก (The International Crisis Group: ICG) ได้เผยแพร่บทวิเคราะห์ เพื่อชี้เป้าพื้นที่ความขัดแย้งที่ต้องจับตามองในปี 2025 โดยระบุว่าปัจจัยหนึ่งซึ่งอาจทำให้สถานการณ์ ในหลายพื้นที่หนักหนาสาหัสกว่าเดิม เป็นผลจากกลุ่มหัวอำนาจที่ขัดแย้งกันไม่สามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันได้ ส่วนประเทศยุโรปหลายชาติที่เคยวางตัวเป็นกลางและสนับสนุนแนวทางประชาธิปไตยก็เผชิญกับกระแสชาตินิยม ที่ทำให้นักการเมืองฝ่ายชาตินิยมขึ้นเป็นแกนนำรัฐบาลเพิ่มขึ้น จนมีการสนับสนุนให้ใช้วิธีเด็ดขาดเพื่อจัดการกับ ผู้ที่ถูกมองเป็น ‘คนนอกของสังคม’ และหลายประเทศมีแนวโน้มจะกลายเป็นรัฐบาลอำนาจนิยมกันมากขึ้น

ความขัดแย้งของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่มีสงครามกลางเมืองที่ยืดเยื้อมานาน ไม่ว่าจะเป็นประเทศซีเรีย ฝ่ายต่อต้านผู้ก่อการร้าย บาชาร์ อัล-อัสซาด มีหลายกลุ่มและมีแนวทางแตกต่างกัน อาจขัดแย้งและแย่งชิงอำนาจกัน รุนแรง ประเทศซูดาน สงครามกลางเมืองที่ยืดเยื้อมาตั้งแต่รัฐประหาร 2021 กำลังกลายเป็นวิกฤติการณ์ด้าน มนุษยธรรมครั้งใหญ่ ประเทศยูเครน-รัสเซีย รัสเซียยังไม่ยอมถอนทหาร ขณะที่ยูเครนยืนยันทันทีไม่ถอย ความหวัง ที่จะผลักดันกระบวนการเจรจาต่อรองยุติสงครามยูเครน-รัสเซียเป็นไปได้น้อยมาก

อิสราเอล-ปาเลสไตน์ แนวทางของอิสราเอลในปี 2025 จะไม่ต่างจากเดิมมากนัก คือ มุ่งเน้นการใช้กำลัง อาวุธที่เหนือชั้นกว่าवादล้างกลุ่มติดอาวุธที่เป็นปฏิปักษ์กับอิสราเอลให้สิ้นซาก

คาบสมุทรเกาหลี การเมืองเกาหลีใต้ไม่มั่นคง ขณะที่เกาหลีเหนือสานสัมพันธ์กับรัสเซียมากขึ้น หากเกาหลีเหนือได้รับการสนับสนุนด้านอาวุธ สถานการณ์ในคาบสมุทรอาจไม่สงบ

ปัญหาความขัดแย้ง การนำไปสู่สงคราม ก่อให้เกิดความเสียหายกับทุก ๆ ฝ่าย ไม่มีผู้ชนะอย่างแท้จริง มีเพียงแต่ความบอบช้ำจากสงคราม ความเจ็บปวด การสูญเสียทั้งด้านทรัพยากรประเทศและการสูญเสียทางด้าน จิตใจ ไม่มีใครอยากให้นั้นเกิดขึ้นและอยากจะทำทางออกหรือแก้ไขให้จบสิ้นโดยเร็วพลัน

ดังนั้นหนังสือ “จินตกรรม” เล่มนี้ จึงเป็นหนังสือเล่มเล็ก ๆ เพียง 185 หน้าที่มีคุณค่า เหมือนเข็มทิศ ชี้ทางสู่ความหวังของสันติภาพ เป็นกุญแจหรือช่วยหาทางออกในการแสวงหาสันติภาพได้อย่างแท้จริง ผู้นำและ ทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องของแต่ละประเทศไม่เปิดใจและไม่ยอมรับในการแก้ไขปัญหานั้นที่สะสมมานานอย่างแท้จริง

■ เอกสารอ้างอิง

- กุสุมา ภูใหญ่ และคณะ. (2563). *การสื่อสารสาธารณะเพื่อแปรเปลี่ยนความขัดแย้งในกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนใต้* (รายงานการวิจัย). คณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- กองบรรณาธิการ The Standard. (2568, 29 กรกฎาคม). *ย้อนเหตุการณ์ความขัดแย้ง ชายแดนไทย – กัมพูชา จากปี 2554 ถึง 2568*. The Standard. <https://thestandard.co/thai-cambodia-border-conflict-2011-2025/>
- ฐิตินบ โกมลนิมิ. (2554, 18 กรกฎาคม). *สื่อใหม่เปิดพื้นที่การเมืองและข้อเสนอต้องห้ามนครปัตตานี*. <http://thitinod.com/node/89>
- ตติกานต์ เดชขพงศ์. (2568, 15 ตุลาคม). *10 ความขัดแย้งในปี 2025*. ไทยรัฐพลัส. <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/105078>
- รุชณี ชูสารอ และชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์. (2562). ศิลปะเพื่อสันติภาพสำหรับเยาวชนสามจังหวัดชายแดนใต้. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*, 30(2), 164–176.
- วิชญาภาณี ชูชัย. (2552). *บทบาทของโต๊ะข่าวภาคใต้ สถาบันอิสรากับการเป็นสื่อเพื่อสันติภาพ กรณีเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้. (2567, 30 ธันวาคม). *ฐานข้อมูลสถานการณ์ภาคใต้ (Deep South Watch Database)*. <http://deepsouthwatch.org/>
- สมัชชา นิลปัทม์ และรุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัช. (2556). *วาทกรรมสื่อมวลชนในกระบวนการสันติภาพจังหวัดชายแดนภาคใต้* (รายงานการวิจัย). มีเดียอินไซด์เอ้าท์.
- สุชาติ สวัสดิ์ศรี. (2548, 14 ตุลาคม). *ศิลปะในบริบททางสันติภาพ* [การบรรยาย]. การแสดงปาฐกถาในวาระ 60 ปี สันติภาพไทย สันติภาพโลก, สถาบันปริทัศน์มยงค์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. <http://www.happyreading.in.th/article/detail.php?id=798>
- Bloh, O. (2010). *Strategic communication for peacebuilding: A training guide*. Search for Common Ground. <http://www.sfg.org/programmers/rfpa/pdf/20100315trainingGuideEngFinal.pdf>
- Galtung, J. (1990). Cultural violence. *Journal of Peace Research*, 27(3), 291–305. <https://doi.org/10.1177/0022343390027003005doi.org>
- Hoffmann, J. (2013). *Conceptualizing communication for peace* (Occasional Working Paper No. 1). University for Peace.
- Lederach, J. P. (2555). *พลังธรรมแห่งจินตนาการ: ศิลปะและวิถียุทธการสร้างสรรค์สันติภาพ* (สดใส ชันติวรพงศ์, ผู้แปล; โคทม อารียา, บรรณาธิการ). อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง. (ต้นฉบับตีพิมพ์ ค.ศ. 2005)
- Lederach, J. P. (2005). *The moral imagination: The art and soul of building peace*. Oxford University Press.
- Treere, E. (2019). *Hybrid media activism: Ecologies, imaginaries, algorithms*. Routledge.

■ Authors' Profiles

Dr. Pimchaya Fukpiem is currently a lecturer in the Communication Arts Program, Faculty of Management Science, at Dhonburi Rajabhat University. The author received a Ph.D. in Communication Arts and Innovation from National Institute of Development Administration (NIDA). Her research interests encompass communication empowerment, localism, communication innovation, and social movements.

The author current work focuses on the development of innovative online media platforms for modern agricultural management. The objective of this research is to enhance agricultural value creation by integrating contemporary communication strategies and advanced technologies into agricultural practices, thereby enabling farmers to improve productivity, increase the value of agricultural products, and generate higher incomes.
